

25 AR ROUE GRALON, KÆR IS

649 A
ou ay

AC ILIS MIRACULUS AN ITRON VARIA REMENGOL.

« A ba-ouë m'eo beuzet Kær Is
» Neus ket cavet par da-Baris. »

En Escoppi Kerne, el lec'h ema brema môr Douarnenez, e voa guechal eur gær vrás meurbet, hanvet Is.

Eur voguer ledan ac huel, gant sclujou houarn he difenne deus ar môr. Er gær-ze ne velet, e touez an dud pinvidic, nemet dizurs, goall exempl a fallagriez. Gralon, pehini a chome neuze, en Is a voa Roue Breiz-Izel. Bet e voa brezeller en e yaouanquis, a rust en andret e zuzidi; mæs en e gosni, sclerijennet dre ar feiz christen, e teuas da veza douç, evel eun oan. Hirvoudi a re, alies var dizursou Is, a var ar vuez dirollet a rene e verc'h, ar brincès Abès, gant an noblanç yaouanq a gær a deus ar vro hanvet, hirio, Kær-Ahès, pehini a voa dezi a leve.

En amzer-ze, ive, e voa e Breiz-Izel, daou abostol zantel, daou vignon da Zoue, Sant Caourintin, kenta Escop a Guemper, a Sant Guenole (1), kenta abad à Landevennec; alies ho devoa prezeguet ar feiz er gær a Is, a gourdrouzet ar Roue Gralon, abalamour d'an droug-oberou, d'an torfejou a d'an injustiçou a ret, bemdez, e pales e verc'h yaouanq : mæs goab a ret anezo, ac ar Roue, sempleteet dre an oad, nén devoa mui a challdou avoalc'h evit arreti dizurzou kær bras.

Doue a skuizas, er fin, o velet Is caledet en e fec'hejou, ac a roas da anaout da Æl Breiz-Izel, e vignon, Guenole, penos, eb dale pell, ar gær gaér-ze a vije beuzet gant ar môr. Ker-kent, Guenole a bignas var e varc'h, ac a redas da gær Is, o sonjal c'hoas dizarmi koler Doue. Mæs tremenet e voa an amzer a druez. P'a en em gavas an abad santel, var dro anter-noz, sclujou Is a voa digor, ac ar môr a c'hroze spountus, o tiruillar var an dud, an tier ac ar palechou. Guenole ne allas savetei nemet Gralon eb ken; guelet a rer c'hoas roudou treid e varc'h er garrek, var behini, abaoe, abaded Landevennec, araug komer ho c'harg, a deu da ober ho feden a da anaout ar Roue Gralon evit fondatour ho c'houent.

Ahès, merc'h fall ar Roue, kiriek a revin Is, a voë troët e Mari-Morgan, anter maouez, ac anter pesk. Pa bar al loar, he c'hlever c'hoas alies o cana, var môr Douarnenez, a uz revinou ar gær veuset. He daoulagat a zo evel diou stereden, he bleo evel an aour, he gouzoug ac he diou vrôn ken guen ac an erc'h, ac e mouez melodius a laka da gouskat dre e chalmou; evel ze, martolodet ar vro, ractal m'he c'hlevont, a lavar entrezo, gant spouron : Tec'hom, Ahès a zo savet deus he falès, ar guall amzer n'e ma ket pell, a ma taleomp, e vezimp tolet, kousket, var ar rehyer. »

Kær Is n'e m'a mui, evel Sodôm, Gòmor a Babylon; ac hirio ar môr a ruill dreist he sen.

Da zao-heol Gralon, o veza pignet, gant Guehole, var leïn Mene-Hôm, a dolas, ac'hano, eur zell truezus var e lerc'h : Mæs ellec'h ma edo ar gær gaér à Is, ne velas mui nemet môr.

(1) Guen-oll-e, Oll-e-Guen (il est tout blanc), hanvet evel-ze gant e vam, ar Santes Ven, abalamour ma voa eur buguel coant a fur. Sant Guenole, dre e vertuziou, en deus meritet an hano caér a Æl Breiz-Izel. L'Ange de la Bretagne.)

Douarnenez, ac e kouezas d'an daoulin evit trugarecat Doue ac ar Verc'hes da veza saveteet e vuez.

Pa zavas divar e zaoulin, e velas dindan an heol, o luguerne, *Ru-men-goulou*, pe *Men-ru-ar-goulou*, var pehini e vije sacrificet, tud veo, a beb mis, eur buguel bian, c'hoas eus ar vrôn. Neuze, beuzet en he zaëlou, ac e zaoulagad savet e trezeck an En, e lavaras d'e vignon santel :

« Var ar Men ru zont, consacret d'a eun Doue barbar, me a raï sevel eun Ilis caër d'ar Verc'hes, ac el leac'h ma skuiller ar goat da Teutatès, e skuilllo Mam ar guir Doue he graçou var Breiz-Izel. »

Gralon a zalc'has mad d'e bromessa, a belezen ar Bayanet, o veza en em revoltet, pa veljont dispen templ an Doue faos Teutatès, ar Roue christen ho zréhas e kever Argol, e pen ar Vretonet convertisset.

Goude beza gret e beden, var Mene-Hôm, ar Roue Gralon a heuillas Guenole da Abaty Landevenec, savet gantan, eun neubeut blaveziou kentoc'h. Diarauc kement-ze, en devoa, c'hoas roët e balès, e Kemper, da Sant Caourintin, pehini en devoa torret e naon dezan, a d'e gompagnunes, gant eun tam deus e besk bian. E plaç ar palès-ze, e-mà brema Ilis caër cathedral Kemper.

Gralon a dremenais, e Landevennec, ar rest eus e vuez, en eur binigen galet, ac alies e ze gant e signon ker da Remengol, da bedi evit e bobl, an *Itron Varia Remed-Oll*. Beza en devoa an eur d'he guelet brudet bras e pevar c'horn Breiz-Izel, ac o-vervel etre divrec'h Sant Guenole, e Landevennec, e recommande e ene da Zoue, en eur lavaret gant fiçians :

« Itron Varia Remengol,

» Mirit ouzin na'zin da goll. »

Chouezec kant vloas a zo, a baoue, ma e maro Gralon, ac ar Vretonet, pere zo, bepret, tud a feiz ac a galon, ho deuz c'hoas sonj eus o Roue coz, ac eus e vignon, Sant Guenole. Mæs ma c'hanavesentguelloc'h histor ho bro gaër, pa'zeont da zul an Drindet, da bardon bras Remengol, a pa velont mûr Douarnenez, Mene-Hôm, Landevennec, a tour huël Ilis miraculus an *Itron Varia Remed-Oll*, e lavarfent, an daëlou, en ho daoulagat, en eur vale gant respet, var douar ar Sänt ac ar Rouane :

« Bras ar burzudou a zo bet,

» Ebars en amzer dremenet !.... »

Bras ive ar burzudou a ra c'hoas, hirio, an *Itron Varia Remengol*, en andret an oll Vretonet, ac ispicial, en andret ar belerinet a deu, bemde, d'he guelet, alies eus a bell bro, a calç anezo diarc'hen, ac e corf ho rochedou.

Ar vinoret dilezet, an intanvezet paour, ar beorien noas, soudardet Breiz-Izel, e creis tân ar brezel, ar vartolodet var ar mûr bras e furol, an oll dud affliget, a gorf, a galon ac a speret, darn en ho foaniou, darn en dangerriou, darn all en dizesper, a darn, ive, var gouele ar maro, ho deus sonj eus ho mam douç a mad, ac alies e leveront dezi, gant carante a gant fiçians en he galloud, ac en he madelez.

« Itron Varia Remengol, patronez Breiz-Izel.

» Pedit evidomp, hirio, a pa rankimp mervel ;

» Pedit evit Breiz-Izel, evit ar Vretonet,

» Ho deus ho caret, ho car, ac ho caro bepret. »

GUERS AR ROUE GRALON A KÆR IS.

Var ton *Judic ac Holofernez*; pe var ton *Bocen Elliant*.

I.

Petra 'zo 'neve e kær Is,
Mar de ken drant ar yaouankis,
Mar clevan-me ar biniou,
Ar vombard ac an delennou?

N'eus e kær Is netra neve,
An ebattou ma 've bemde,
N'eus e kær Is nemet traou coz,
An ebattou ma 've bemnoz.

- Bojennou drez zo divoannet
E dor an ilizou serret,
Ha var ar beorien o voëla,
E losker ar chaçz d'ho drailla.

D'ho c'hoezec vla, an oll verc'het
N'ho deus Doue 'met ar pec'het
Ha, da ober e gurunen,
E roont ho c'haëra rosen.

Ahès, merc'h ar Roue Gralon,
Tân an ifern en e c'halon,
Er pen kenta deus an diroll,
A drein d'he c'heul ar gær da goll.

Sant Guénole, gant kalonad,
So bet m eur vec h e kaoût he zad,
Ha, gant daëlou, an den Doue :
En eus lavaret d'ar Roue :

« Gralon, Gralon laka eves
» D'an dizurzou a rên Ahès :
» Rac tremenet vo an amzer
» Pa skuillo Doue e goler.

» El lec'h m a voa c'hoarزاده-kent,
» E vo neuze sringnadek dent,
» El lec'h m a voa kanouennou,
» E vo clevet scrijadennou!....»

- Hac ar Roue fur, spouronnet,
- E verc'h en deveus keleñnet:
- Mæs, diskaret dre ar gosni,
- N'eus mui an nerz da stourm outi.

Ha, skuis gant rebechou he zad,
Evit m'ont deus e zaoulagad,
Hi'deus gret, gant droug sperejou,
Eur palès caér tost d'ar sclujoù.

- Eno , gant he amourouchen ,
- Ema fenos an abaden ,
Eno , en aour ac er perles ,
- Evel an heol , e pâr Ahès....

II.

« Plijadur dec'h er palès-man ,
« Merc' hed chentill ha potred skan ,
« Plijadur dec'h ha nosvez grën , »
Eme eur Prinç en eur antren.

Ar Prinç a zougue dillat ru ,
E varo a voa hir ha du ,
E oll izili a verve ,
Hac e zaoulagat a zeve .

- Ra viot deut mad , estranjour ,
Eme Ahès gant eur bec flour ,
Ia , ra viot deut ar goëlla ,
- Mar c'hanveït an traou falla .

- Neuze em bo digemer mad ,
- A respontas an divroad :
Rac me er fal zo ken disket
Hac an hini'n eus er c'hrouet .

A kerkent Ahès d'er pedi
Da ober eun dro zançz ganti ,
Hac an oll , a eneb Doue ,
Goassa m a c'hallent a doue .

- Pa voe d'an abaden-ze fin ,
Danser Ahès , en eur c'hoarzin ,
Hac en eur zevel e ziou skoa ,
A lavaras : « n'ousoc'h netra !.... »

« Kerc' hit din-me deus a gær Is
» Vesseillou zantel an Ilis ,
» Kerc' hit croas ar c'hruc'fiet
» Eun hosti zacr , ac e velfet !.... »

Ahès a respontas timad :
« Cavet , vint en Ilis va zad ,
» Rac va zad diot c'hoas a gred
» En trompler-ze a Nazareth !.... »

Tri a redas e berr amzer ,
Hac a ziskaras an Auter ,
Hac an traou zacr a voë douguet
Etre daouarn du ar pec'het .

Ar prinç ru , ractal m'ho guelas ,
A greis e galon a c'hoarzas ,
Hac a lavaras c'hoas ennan :
« Plijadur dec'h er palès-man !.... »

Da genta a doliou boutou ,
E vrojunas ar vesseillou ,
Goude 'flatras ar gruçufi ,
Hac e krenchas var an hosti !.... »

Ha varné, gant an oll e noas,
En eur gana : « Mallos d'ar groas ! !.... »
- E gas, e seiz stum dishenvel,
Dansou ar seiz pec'het marvel.

Kerkent ar palès a grenas,
Hac ar c'hurunou a strakas,
Hac a dreus ho zellou nec'het,
E skôas iân glas al luc'hed.

« Na c'houi 'vel, eme ar Prinç ru :
» Me laka Doue var e du ! !.... »
Ma lavarent oll gant glac'har :
Ahès he deus kavet he far ! !....

III.

Pa voe fin d'ar sacrilejou,
Messager an droug sperejou,
Chomet e eunan er palès,
A dostaas da gaôut Ahès :

« Va douçik koant, merc'h da Gralon ,
» Ha muia karet va c'halon ,
» Ha nalfent me ket eneb gis
» Guelet alc'houe sklujou Kær Is . »

— « Va zad a zoug en e guerc'hen ,
» An alc'houe aoûr deus eur chaden ,
» Ha va zad brema zo kousket ,
» Ha kaout an alc'houe n'allan ket .

Mæs en d'he zreid ~~en em~~ strinkas ,
Ha d'he dornic flour a bokas ,
Hac e chalmas dre e zellou
Carguet a dâm hac a zaëlou .

IV.

Hep goud ar pez a dremene ,
Neuse, eur pennad ac'hane ,
En e balès, ar Roue koz ,
A voa kousket e creïs an noz .

Kampr paour Gralon ne voa enni
Netra nemet eur gruçuñi
Deuet a zorn eur mignon ker ,
Sant Caourintin , Escop Kemper .

Netra nemet eun Aviel ,
Roêt c'hoas gant eun den zantel ,
Roêt dean gant Guenole ,
Evel eur merk a garante .

Kaër en e gosni , 'vel eun Ael ,
E kouske Roue Breiz-lzel ,
Hac , en dro d'e dal he vleo guen
- A re , dispak , eur gurunen .

Neuze, Ahès, ar Brincès fall,
Evel pa vije skoët dall,
En e gampr, eb aon 'rag Doue,
A deu da laëres an alc'houe.

En eur vale, var bec he zroad,
Ar verc'h a dosta skan d'he zad,
A goustadik, deus e guerc'hen,
E tenn, n'eur c'hoarzin, ar chaden.

V.

- Piou a deu duont gant ar ru,
Pignet var eun hinkane du,
- Hac en d'an daou lamp var e guein?
Ken a strink an tân deus ar vein?

Hennes eo messager Doue,
Digasset en Is d'ar Roue,
Hennes eo abostol ar Feiz,
Sant Guenole, karet e Breiz.

Tostât 'ra en eur c'haloupad
En e zorn deo e vaz Abad,
Hac eur stôl aour var e zaë ven,
Hac eur c'helc'h tân en drô d'e ben.

Heruet e d ôr ar palès
E pini e kousk tad Ahès,
Divar e varc'h, an den santel
A c'halv, en noz, a voëz huel :

• Gralon, Gralon, sao eb dale,
» Sao evit heuilla Guénole,
-» Sao evit tec'hét'rog ar môr :
» Sklujou Kær Is a zo digor !

Hac ar Roue kos, trubuillet,
- Er mes e vele zo saillet :
- « Din-me, din-me, va marc'h prima!....
» Siouas ! peurgollet ar gær ma!.... ,

Ha gant glac'har, e ber amzer,
- E kerz da heul e vignon ker,
- Ha, var ho lerc'h, en eur hyudal,
- E klevont ar môr o ruillat.

Neuze ar Brincès dirollet,
He amourous ganti kollet,
- Dre gær Is, a gleiac a zeo,
- A rede, dispaket e bleo,

Mæs pa gleo daou lamp ar c'hezek
Araug ar môr o tiredek,
Dre al luc'hed, gant nec'hamant,
E c'halve he zad hac ar zant.

• Va zad, va zad, mar em c'harit,
» Var o marc'h skan va c'hemerit : »
Hac, hep respont, an tad tener
A zao e verc'h var an tallier.

- Kerkent ar môr a vuanna,
Ha Guénole, en eur grena,
A gri : « Gralon, tôl an diaoul-ze,
» Divar daffier da hinkane !.... »

Kouskoude c'hoas, leun a enkres,
An tad a zalc'h ar bec'heres :
Mæs ar sant a ra sin ar groas
A deu hac a sko gant e vaz.

Kerkent mestres an droug speret
- A ruill er môr bras fuloret,
Hac e bleo tost ar Roue koz
- Eur c'hoarzin skiltr' e creis an noz.

Mæs, rentet skanvoc'h, heb dale,
- E sail prim da c'heul Guénole,
- Hac e yarc'h, gleb e beder c'harr
A lamp deus ar môr en douar.

Ahès, brema, Mari-môr-gan,
- Deus skeud al loar, en noz, a gan,
- A gan, hac en eur vousc'hoarzin
A grib v'ar 'môr he bleo bezin.

VI.

Da zao-heol, ar Sant a Gralon
- A bigne var lein Mene-Hôm,
- Pini, e dreid ebars en trez,
- A zao a uz Douarnenez.

Ac'hano, Roue Breiz-Izel
- Var e lerc'h a dolas eur zel :
Mæs, el lec'h Is, gant he dek dor,
Ne velas mui nemet ar môr.

« Eur gaer em boa deus ar gaëra,
» A cetu hi et da netra !.... »
Hac e galon oll a fraillas,
Hac e zaoulagad a voëlas.

« D'an daoulin, eme Guénole,
» Gralon, d'an daoulin ganem-me.
Ha Gralon, dindan e c'hlac'har,
- A goë d'an daoulin d'an douar.

Hac eno, dispak e vleo guén,
- Hac e dall pleguet er boul tren,
E lavare c'hoas ar Roue :
« Ra vo gret bolonte Doue !.... »

- Pa zavas divar e zaoulin,
Dindan tân flamm heol ar mintin,
E velas, a dreuz e zaëlou,
- O luguerne Ru-men-goulou.

Var ar men-ze, hon tadou koz
A skuille goad d'eun Doue foz,
Ac ar Roue, e ber amzer,
A lavaras d'e vignon ker :

- » Du-ont, e memor a gær ls ,
- » Me a rai sevel eun Ilis ,
- » Hac, evit testeni d'an oll
- » M'he galvo Ilis Remengol (1).

- » Pa vo an doueou maro ,
- » A koët meur a goat dero ,
- » Eun de, deus ar pevar avel ,
- » E teuio d'y pobl Breiz-Izel.

- » Rac var dolmen ru Tentatès ,
- » Me lakei da rën ar Verc'hes ,
- » Hac, evit henori ar Groas ,
- » E rin ober eur pardon bras.

- » Eno, an oll dud affliget
- » A gavo d'ho foaniou remed ,
- » Ha silvidiguez d'ho ene ,
- » Dre c'hraç Mari, guir vam Doue.

- » Neuze, m'ar be sonj a Gralon ,
- » E vo lavaret a galon :
- » Bras ar burzudou a zo bet
- » Ebars en amzer dremenet !.... ,

(1) Remengol, hanvet gouechal, *Ru-men-goulou*, da lavaret e, *Men-rugar-goulou*, abalamour ma voa, eno, eur men ru, pe eun templ, consacré da c'houlou De, enoret evel eun Doue, dindan an hano à Teutatès (Doue-Tad) ar Roue Gralon, goude beza discaret an templ-ze a savat, en e blaç, eun ilis caér da vam ar guir Doue, a c'hanchas hano payen *Ru-men-goulou*, en hano christen a *Remengoi*, da lavaret e, *Remed-oll*, d'eus a behini ar Batrones a zo hanvet *an Itron Varia Remed-oll* (*Notre-Dame de Tout-Remède*) abalamour d'ar burzudou bras a ra bemdez, eno, ar Verches, a ba-ouë amzer ar Roue Gralon, betec hirio.

Eno, zo c'hoas induljançou ar re vrassa accordet gant hon tad sanctel ar Pab, d'an oll gristenien, a deu da Remengol, da bidi, a galon, Patrones Breiz-Izel.

— Remengol a zo bet, a viscoas, ar gaëra ac ar santela Ilis a Vreiz-Izel; hervès an dud coz, peb guir vretion, a gle, eur veach, da viana, *beo pe varo*, ober pelerinach Remengol.

Peden ar Roue Gralon ,

D'an Itron Varia Remengol.

Itron Varia Remengol,
Mirit ouzimp na zaintp da goll ;
Pedit ive, ho mab Jesus,
Ma vezimp gantan evurus.

Itron Varia Remengol,
C'hui eo Rouanez ar bed oll,
Bezit hor mam, hor Batrones ,
A ni ho meulo da james.